

Meer gevangenisstraffen maken meer slachtoffers

Staatsecretaris Teeven kondigt opnieuw langere gevangenisstraffen aan. Maar de veiligheid is met meer en langere gevangenisstraffen niet gediend, stelt jurist Michel Knapen

Wie in de gevangenis zit, moet zijn straf eerst helemaal uitzitten voordat hij mag gaan werken aan zijn terugkeer in de maatschappij. Dat stelde staatssecretaris Teeven (Veiligheid en Justitie) op de Europese dag van het slachtoffer (22 februari). Die opvatting past in een politieke lijn die inzet op lange en uitzichtloze gevangenisstraffen, omdat de samenleving daarmee een stuk veiliger zou worden. Dat is echter een misvatting.

Nederland telt 47 plaatsen waar mensen langdurig worden opgesloten. Daarin zitten ruim twaalfduizend volwassen gedetineerden, tweeduizend jongeren (tot 18 jaar) en zo'n honderd tbs'ers. Daar bovenop komen nog ruim zeventuizend illegale vreemdelingen die in detentie- en uitzetcentra wachten op hun gedwongen terugkeer.

Daarmee zit ongeveer één op de duizend Nederlanders achter de tralies. Dat is niet veel vergeleken met de Verenigde Staten, waar op iedere duizend inwoners er zeven vastzitten. Maar in het westen van Europa, in landen die qua strafrechtcultuur dicht bij Nederland staan, hebben wij inmiddels een bedenkelijke reputatie opgebouwd. Van de 22 West-Europese landen staat Nederland op een 16^e plaats in het lijstje 'meeste gevangenen per duizend inwoners'. En dat kost ons land handen vol met geld. Jaarlijks geven we 1,5 miljard uit aan het gevangeniswezen, vergelijkbaar met de gezamenlijke begroting van de universiteiten Leiden, Utrecht, Tilburg of Twente. Of, om een ander vergelijk, vergelijkbaar met de begroting van een heel Afrikaans land als Malawi.

'Spijkerhard' optreden tegen criminelen, daarmee willen staatssecretaris Teeven en minister Opstelten van Veiligheid en Justitie de samenleving veiliger maken. In hun visie betekent dat: meer mensen opsluiten en mensen nog langer opsluiten. Daarvoor worden minimumstraffen ingevoerd en de strafmaat voor delicten verhoogd. Bestuurlijke overtredingen worden niet meer alleen afgedaan met een geldboete maar ook met een celstraf. En het aantal taakstraffen wordt afgebouwd. Daarmee komt de minister ongetwijfeld tegemoet aan het rechtsgevoel van een grote groep Nederlanders. Sommigen zijn slachtoffer van een misdrijf of kennen iemand die slachtoffer is. En zij weten als geen ander: slachtoffers hebben meestal 'levenslang'. Daarom moet de dader het ook maar voelen. Maar uiteindelijk zal het vaker en langer opsluiten van misdadigers méér slachtoffers eisen.

In het verleden werden criminelen vastgezet om hun gedrag te verbeteren, om hen tot inkeer te laten komen en om hen voor te bereiden op een terugkeer in de maatschappij. Er werd, kortom, aan gewerkt om hen als normale burgers terug te voeren in de samenleving. Vanaf de jaren '90 van de vorige eeuw staat 'resocialisatie' niet meer voorop. Nu telt louter nog de beveiliging van de samenleving.

Maar wordt de samenleving hier ook veiliger van? Voorkomen we zo het slachtofferen van onschuldige mensen? Nee. Cijfers laten keer op keer weer zien dat de gevangenis de beste leerschool is voor criminaliteit. Twee jaar na vrijlating heeft de helft van de ex-gedetineerden opnieuw slachtoffers gemaakt. Een derde van de ex-gedetineerden zit twee jaar na hun ontslag opnieuw in de gevangenis. Een straf die wél effectief is, is de taakstraf: wie een taakstraf heeft uitgevoerd, gaat veel minder snel de fout in dan iemand die een gevangenisstraf heeft uitgezeten.

Toch blijft de minister hameren op gevangenisstraffen. Hij heeft dan ook bepaald dat rechters de taakstraf sinds dit jaar minder vaak mogen opleggen. Nederland kijkt te veel naar slechte voorbeelden, zoals Californië. Daar leidde een zeer streng strafklimaat tot overvolle gevangenissen, vaderloze buurten en een aanslag op de overheidsfinanciën. In Californië wordt 11 procent van het overheidsbudget aan gevangenissen besteed: 8 miljard dollar per jaar. En dat is méér dan er aan onderwijs wordt uitgegeven. Veiliger is het er in Californië overigens niet op geworden.

Terwijl Nederland het voorbeeld van Californië volgt, trekken anderen landen tegenovergestelde conclusies. Groot-Brittannië voerde al eerder minimumstraffen in, maar komt nu terug van de idee dat dit de samenleving veiliger maakt. In Engeland neemt de aandacht voor taakstraffen weer toe. Scandinavische landen zijn niet van plan om iets aan hun strafrechtcultuur te veranderen. Daar zitten relatief weinig mensen in de bak en dat willen ze ook zo houden. Scandinavische landen behoren tot de veiligste ter wereld.

Teeven en Opstelten, die meer en langere gevangenisstraffen eisen omwille van de slachtoffers van vandaag, bewijzen de slachtoffers van morgen een slechte dienst.

Michel Knapen is juridisch journalist en redacteur van het Wereldpodium.

Het Wereldpodium organiseert op 1 maart de debatavond 'Hotel Bajes – het leven in Nederlandse en buitenlandse gevangenissen'. De Nwe Vorst, 20.00 uur. Aanmelden via www.wereldpodium.nu
Gasten zijn onder meer de oud-gedetineerde Joseph Oubelkas, een voormalig gevangenisdirecteur en strafrechtgeleerde Prof. dr. Anton van Kalmthout.